

UNS PROBLEMES EPISTEMOLÒGICS A L'ENTORN D'UN CURS DE SOCIOLINGÜÍSTICA *

Domènec BERNARDÓ

Aquest text no constitueix una ponència formal. No s'ha concebut tampoc per a engegar una polèmica. Es tracta més aviat d'explorar unes vies revelades a la introducció —deixant de costat la resta de l'obra— del *Curs de Sociolingüística* de Toni Mollà i Carles Palanca. Sobretot perquè el Grup Català de Sociolingüística es troba directament o indirectament interpel·lat i perquè aquesta trobada constitueix un marc de discussió adient. És clar que certes deficiències d'aquest manual van lligades a les seves condicions de producció i que, de tota manera, instaura una ruptura valuosa dins un àmbit local caracteritzat per una sobreixació sobre la filologia tradicional.

1. S'ha de començar amb uns problemes històrics. Es pot notar tot un conjunt d'errades de caràcter històric:

—Sobre la lingüística *stricto sensu*: no es diu res de la lluita teòrica i organitzacional; res, o molt poca cosa, sobre la tradició històrica, la tradició psicosociològica, la tradició etnogràfica, la tradició marxista sobretot (ni de Marx ni dels altres com ara Cohen, per exemple). Es tracta sempre d'investigadors més o menys atemporals però mai de corrents de pensament dins una perspectiva històrica.

—Sobre la sociolingüística: la presentació és estatal i no pas internacional/transnacional, i centrada sobre els estats Units. El resultat és que, per exemple, no hi ha res sobre el moviment dels anys cinquanta fora de la zona d'influència americana —especialment a l'Estat francès; a més, la sociolingüística a l'estat francès és l'objecte d'un tractament totalment derisori.

—En darrer lloc, errades sobre la sociolingüística catalana, en particular durant la seva fase d'emergència amb, per exemple, un oblit greu del paper decisiu de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada.

En aparença, són només problemes factuais, purament de documentació. De fet, es tracta d'un enfocament epistemològic implícit que s'ha de destapar.

2. Una segona via ens farà avançar una mica més. És la del valor. Una ràpida anàlisi del discurs —per a fer sociolingüística sobre el discurs sociolingüístic mateix— revela una veritable obsessió. Es destaca estudiosos i obres (la freqüència del verb *destacar* és significativa). Els estudiosos —els *noms*— i llurs aportacions són qualificats d'*eminents*, de *principals*, de *valuosos*. Sense entrar directament dins la problemàtica que serà l'objecte del tercer eix d'aquesta intervenció, s'ha de plantejar aquí només la qüestió dels criteris. No hi ha cap criteri explícit: ¿valuós?, ¿per a qui?, ¿per a què? En contra, hi trobem una pràctica que va ésser, malauradament, il·lustrada dins la història de les ciències pel discurs lyssenkista d'autoproclamació cumulativa que contribueix a construir un mite —el mite aracilià— cosa que és una mica estrany, quan, d'altra banda, tots sabem que ell es dedicà a l'eradicació dels mites de tota mena ja siguin bilingüistes o diglòssics. Aquesta contradicció es veu enfortida per una altra que apareix en declaracions com «la sociolingüística més progressiva i compromesa» o «els sociolingüistes més dinàmics i compromesos». Si el criteri de valoració és la implicació militant —la praxi social—, entra en contradicció amb el criteri acadèmic que fan implícitament servir els autors (coherència

* Mollà, T. i Palanca, C., *Curs de sociolingüística*, Edicions Bromera, Alzira, 1987, 269 pàgs.

teòrica, ruptura epistemològica; encara que un enfocament estricte d'aquest tipus no sigui tampoc esmentat).

3. I el lector crític, jugant el paper de l'advocat del diable, es pot demanar —i això serà el tercer eix de reflexió— què és la sociolingüística, en general, i la sociolingüística catalana en particular. Es pot demanar si s'hauria de parlar de la sociolingüística als Països Catalans o bé si hi ha efectivament una sociolingüística catalana quan es fa només sociolingüística a l'estat francès sense que hi hagi una sociolingüística francesa.

La definició es fa per analogia o per oposició i és il·lustrada per referències a textos d'investigadors destacats sobre criteris fluïxos. No hi ha cap visió dinàmica, quan de fet la sociolingüística és un procés, nacional o internacional. No hi ha cap enfocament sociològic —una altra paradoxa— al nivell del text quan la difusió d'un text és una forma d'actuació que pot ser objecte d'un seguiment i que constitueix el fonament d'un efecte de desplaçament sobre la mateixa situació sociolingüística. La història de les ciències i l'epistemologia, particularment amb els treballs de Thomas Khun, han posat en evidència la importància dels nivells organitzacional i institucional: aquesta dimensió no és presa en compte com cal dins la introducció del curs.

Per a tornar a la temàtica de la implicació, una dimensió essencial de la sociolingüística catalana desapareix. El II Congrés Internacional de la Llengua Catalana i, sobretot, el Congrés de Cultura Catalana, són tant, si no més, actuació com text. Lluís V. Aracil mateix és finalment víctima de l'enfocament escollit, perquè —és el que fa la diferència entre ell i Rafael L. Ninyoles— el seu pes està més lligat amb tot el que va fer i dir que no amb el que va publicar: textos poc nombrosos de difusió restringida.

4. Aquestes exploracions, massa ràpides, desemboquen totes elles sobre una constatació penosa. En darrera instància, no és culpa dels autors aquest conjunt de deficiències sinó culpa del Grup Català de Sociolingüística que no ha sabut donar la seva importància al treball teòric. No s'ha publicat res —o poca cosa— sobre la història del GCS i la història de la sociolingüística catalana, sobre la seva vinculació amb altres grups des del RCS, el comitè internacional —per no dir americà— d'investigació sociolingüística, fins els grups més afins de Rouen i Montpeller, per exemple. No s'ha analitzat la relació subjecte-objecte i, particularment, la qüestió del subjecte col·lectiu quan el Congrés de Cultura Catalana aportava una demostració excepcional a totes les reflexions teòriques d'escoles, com la de l'anàlisi institucional. Mai no s'ha plantejat el problema de la institucionalització quan la dialèctica actuació institucional—actuació contrainstitucional era fonamental per a entendre l'especificitat de la sociolingüística sobre la comunicació entre els investigadors o els grups d'investigadors dins de la sociolingüística catalana i entre els sociolingüistes i la població, en particular en el marc de la vulgarització i de la difusió social de les dades i dels conceptes. D'aquest punt de vista s'ha d'acceptar sense restricció la crítica d'anquilosi. Els autors del Curs —és probable que involuntàriament i per un apropament a *contrario*— ens confronten amb qüestions fonamentals. El capítol introductiu prodria funcionar com un *analitzador* potentíssim si sabem aprofitar aquesta oportunitat d'aclariment.

Interessa + temàtica!

Amb motiu de la recepció d'Antoni M. Badia i Margarit com a doctor Honoris Causa de la Universitat de Perpinyà, el Centre de Recerques i d'Estudis Catalans (CREC) de Perpinyà i el Grup Català de Sociolingüística es proposen de publicar un volum d'homenatge de treballs de sociolingüística catalana, a càrrec dels editors de les publicacions de les dues entitats (Francesc Vallverdú i Domènec Bernardó).

Els eixos escollits són els següents:

—la història de la sociolingüística catalana

—la projecció exterior de la sociolingüística catalana i el paper personal d'A.M. Badia i Margarit

—els problemes epistemològics de la implicació (relació subjecte-objecte, subjecte col·lectiu, implicació, coneixement i actuació...) com a continuació de la problemàtica de *Ciència i Passió*.

Si accepteu de col·laborar en aquest projecte, contacteu-nos com més aviat millor.

Novembre de 1989

Nota. — Agraïrem que les col·laboracions siguin anunciades (títol i extensió prevista) abans del 31 de gener del 1990. Les col·laboracions podran tenir una extensió de 8 a 12 fulls de mida holandesa (2.000 espais).

Fins a nou avís, envieu la vostra correspondència a: D. J. Bernardó; 18, Carrer Antoni Carbó, Urbanització Massilia, 66.000 Perpinyà

18 de desembre de 1989
Els organitzadors